

STATSRÅDETS KANSLI
FINLAND

Vekst fra nord

Hvordan kan Norge, Sverige og Finland oppnå bærekraftig vekst i skandinavisk Arktis?

Rapport fra en uavhengig ekspertgruppe

Vekst fra nord

Hvordan kan Norge, Sverige og Finland oppnå bærekraftig vekst i skandinavisk Arktis?

Rapport fra en uavhengig ekspertgruppe

Utgever STATSRÅDETS KANSLI		OVERSIKTSSIDE 20.1.2015	
Type publikasjon Publikasjon	Oppdragsgiver Statsrådets kansli		
Publikasjonsnavn Vekst fra nord. Hvordan kan Norge, Sverige og Finland oppnå bærekraftig vekst i skandinavisk Arktis? Rapport fra en uavhengig ekspertgruppe			
Sammendrag Denne rapporten er utarbeidet av en ekspertgruppe oppnevnt i april 2014 av statsministerne i Norge, Sverige og Finland. Anne Husebekk, rektor, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (anne.husebekk@uit.no) Magdalena Andersson, landshövding, Västerbotten, Sverige (magdalena.andersson@lansstyrelsen.se) Risto E. J. Penttilä, administrerende direktør, Finlands Sentralhandelskammer, Finland (risto.penttila@chamber.fi) Norge, Sverige og Finland har felles økonomiske, miljømessige og samfunnsmessige interesser i skandinavisk Arktis. Denne rapporten definerer fire vekstdrivere og foreslår fire virkemidler som regjeringene i Norge, Sverige og Finland kan bruke for å sikre bærekraftig økonomisk vekst i nordområdene. De dire driverne: 1) LNG (Liquefied Natural Gas) og fornybare energikilder, 2) grønnere løsninger for gruveindustrien, 3) økt turisme, og 4) løsninger på is- og kuldeproblemer. De fire virkemidlene: 1) felles rammevilkår, 2) et felles talent- og arbeidsmarked, 3) en felles langsiktig transport- og infrastrukturplan, og 4) en felles stemme i arktiske spørsmål.			
Nøkkelord Arktis, nordisk samarbeid, økonomisk vekst			
Serienavn og -nummer Statsrådets kanslis publikasjonsserie 3/2015		Språk norsk	Totalt antall sider 44
ISBN trykk 978-952-287-145-9		ISBN PDF 978-952-287-146-6	
		ISSN ISSN 0782-6028	
Distribusjon av publikasjonen Publikasjonen som PDF: www.vnk.fi/julkaisut Ytterligere opplysninger: julkaisut@vnk.fi		Forlag Statsrådets kansli	
Layout Statsrådets kansli	Konfidensialitet Offentlig	Trykkested Edita Prima, Helsinki, 2015	

INNHOOLD

SAMMENDRAG	7
INNLEDNING	9
1 FIRE VEKSTDRIVERE	13
1.1 Renere energi fra LNG og fornybare energikilder	14
1.2 Mer miljøvennlige løsninger for gruveindustrien	16
1.3 Økt turisme gjennom koordinert markedsføring	18
1.4 Verdensledende løsninger på is- og kuldeproblemer	20
2 FIRE VIRKEMIDLER	22
2.1 Felles rammevilkår	22
2.2 Et felles talent- og arbeidsmarked	25
2.3 En felles langsiktig transport- og infrastrukturplan	28
2.4 En felles stemme i arktiske spørsmål	33
KONKLUSJON	36

SAMMENDRAG

Norge, Sverige og Finland har store muligheter i Arktis. Ved et tettere samarbeid vil de tre landene kunne ta ledelsen i arbeidet for å skape bærekraftig vekst i regionen. Klimaendringene og andre miljøutfordringer gjør det enda viktigere å få i stand et tettere samarbeid.

Denne rapporten er utarbeidet av en ekspertgruppe oppnevnt i april 2014 av statsministerne i Norge, Sverige og Finland.

Anne Husebekk, rektor, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
(anne.husebekk@uit.no)

Magdalena Andersson, landshövding, Västerbotten, Sverige (magdalena.andersson@lansstyrelsen.se)

Risto E. J. Penttilä, administrerendedirektør, Finlands Sentralhandelskammer, Finland (risto.penttila@chamber.fi)

Denne rapporten definerer fire vekstdrivere og foreslår fire virkemidler som regjeringene i Norge, Sverige og Finland kan bruke for å sikre bærekraftig økonomisk vekst i nordområdene. De fire driverne er:

- 1) **LNG (Liquefied Natural Gas) og fornybare energikilder,**
- 2) **Mer miljøvennlige løsninger for gruveindustrien,**
- 3) **Økt turisme**
- 4) **Løsninger for is- og kuldeproblemer.**

De fire virkemidlene er:

- 1) **felles rammevilkår**, som for eksempel vil innebære
 - fjerning av grensehindre,
 - samordning av byggeforskrifter,
 - "grenseløse" offentlige tjenester,
- 2) **felles talent- og arbeidsmarked**, som for eksempel vil innebære
 - harmonisering av kravene til utdanning og kvalifikasjoner i et antall regulerte yrker,
 - utprøving av innovative nye løsninger innenfor og mellom de nasjonale arbeidsmarkedsetatene,
 - bedre utnyttelse av eksisterende nordiske utvekslingsordninger og etablering av felles utdannings- og forskningsprogrammer,

- 3) **felles langsiktig transport- og infrastrukturplan**, som for eksempel vil innebære
- utredning av mulighetene for alternative finansieringsordninger
 - tett samarbeid for å overbevise Europakommisjonen om betydningen av gode transportforbindelser i skandinavisk Arktis med henblikk på revisjonen av kjernenettverket i TEN-T i 2023,
- 4) **felles stemme i arktiske spørsmål**, som for eksempel vil innebære
- to eller tre felles målsettinger årlig for Arktis-politikken,
 - felles bevisstgjøringstiltak og felles lobbyvirksomhet i Brussel.

INNLEDNING

Potensial

Den arktiske region har et stort potensial. Enorme havområder, en enestående flora og fauna, et barskt, men vakkert landskap, rike naturressurser og etableringen av nye transportkorridorer gjør Arktis til en arena for store økonomiske interesser, og der dypføyte økologiske bekymringer gjør seg gjeldende. Arktis er også hjem for en befolkning på om lag fire millioner som bor spredt over hele regionen.

Skandinavisk Arktis er den mest utviklede delen av den arktiske region. Med skandinavisk Arktis mener vi fylkene Finnmark, Troms og Nordland i Norge, lenene Norrbotten og Västerbotten i Sverige og lenene Lappland, Norra Österbotten og Kajanaland (Lappi, Pohjois-Pohjanmaa og Kainuu) i Finland. Skandinavisk Arktis har flere byer, flere universiteter, flere kulturinstitusjoner og flere unge mennesker enn noen annen del av den arktiske region. Dette gir Norge, Sverige og Finland et godt utgangspunkt for å innta en ledende rolle i en miljømessig bærekraftig og økonomisk spennende utvikling.

For 60 år siden var de nordiske landene en spydspiss i distriktsutbyggingen; vi fikk et felles arbeidsmarked, den nordiske passunion ble etablert osv. I dag, når nasjonale interesser og økonomiske muligheter gjør at vi vender blikket nordover, har vi en gylden anledning til å gjøre skandinavisk Arktis til et laboratorium for et enda tettere regionalt samarbeid der vi kan prøve ut smarte løsninger og skape bærekraftig vekst på tvers av landegrensene.

Usikkerhetsfaktorer

Potensialet for bærekraftig vekst i Arktis er stort, men det er viktig å ikke bagatellisere usikkerhetsfaktorene. Vi vet ikke hvor fort trafikken langs Den nordlige sjøruten vil vokse. Vi vet ikke nøyaktig hvordan utvikling går i de store energiprojektene. Og vi kjenner ikke den fulle virkningen av klimaendringene i Arktis. Behovet for tettere samarbeid blir ikke mindre – snarere større. Sammen vil vi stå bedre rustet for mulige framtidsscenarioer og ha større sjanse til å overvinne de utfordringene vi står overfor. Forfatterne av denne rapporten mener at en bærekraftig økonomisk vekst og utvikling i skandinavisk Arktis vil være bra for menneskene, bra for lokalsamfunnene i regionen, bra for de tre nasjonalstatene og bra for naturen i hele Arktis, og at regionen har et reelt vekstpotensial.

Behovet for samarbeid

Norge, Sverige og Finland har felles økonomiske, miljømessige og samfunnsmessige interesser i skandinavisk Arktis. Samarbeidet i nordområdene mellom disse tre landene er blitt viktigere enn noensinne. Det er tre grunner til det:

For det første er den økonomiske veksten i Sverige og Finland ikke så robust som den burde være. Samtidig flyttes det økonomiske fokus nordover på mange områder som er viktige for den nasjonale velferden. Norge, Sverige og Finland, inkludert deres nordligste regioner, trenger hverandre og trenger sterke vekst drivere.

For det andre er det først nå man har begynt å utarbeide regler og standarder for næringsliv og miljøvern i Arktis. Ved å slå våre krefter sammen kan vi påvirke spillereglene i Arktis i enda større grad. Sammen kan vi overbevise andre om at den framtidige utviklingen i Arktis må baseres på prinsipper om åpenhet, samarbeid og bærekraft.

For det tredje lever menneskene i skandinavisk Arktis allerede i en grenseløs virkelighet. Dessverre er ikke det samme tilfellet for de nasjonale regler og forskrifter. Rettighetene til kommuner, lokalsamfunn og urbefolkningen i nord bør styrkes, ikke svekkes, av sentralmyndighetene.

Mandat

Det finnes mange lange, veldokumenterte rapporter om muligheter og usikkerhetsmomenter, utviklings- og samarbeidsbehov i Arktis. Dette er ikke en slik rapport. Målet vårt er å presentere et sett med praktiske virkemidler som regjeringene i Norge, Sverige og Finland kan bruke i skandinavisk Arktis. Vi har konsentrert oss om fire oppnåelige mål. Om de tre regjeringene forplikter seg til å gjennomføre de fire anbefalingene i denne rapporten, vil det økonomiske samarbeidet i regionen kunne bringes et stort skritt framover.

Medlemmene av arbeidsgruppen bak rapporten er dr. Anne Husebekk, rektor ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Magdalena Andersson, landshövding i Västerbotten og Risto E. J. Penttilä, administrerende direktør ved Centralhandelskammaren i Finland.

Statsministrene i Norge, Sverige og Finland ble i april 2014 enige om å nedsette denne arbeidsgruppen for å identifisere konkrete metoder for å styrke bærekraftig vekst i nordområdene gjennom et trepartssamarbeid. I denne rap-

porten vil vi ikke gå gjennom hele spekteret av vekstpotensialer og utfordringer i nordområdene, men heller presentere fire vekst drivere og fire virkemidler som vi mener er grunnleggende for å kunne oppnå bærekraftig vekst og bygge bærekraftige lokalsamfunn i nordområdene.

Norge, Sverige og Finland har alle utviklet arktiske strategier. Selv om disse strategiene er omfattende og inneholder lignende mål, er de likevel ikke noen garanti for en strømlinjeformet politikk, bærekraftig grenseoverskridende vekst eller effektivt samarbeid mellom de tre landene i nord. I denne rapporten har vi prøvd å sammenstille noen av målene i de nasjonale arktiske strategiene og presentere noen nye ideer for et tettere samarbeid.

Mål

Det overordnede målet er å oppnå bærekraftig vekst og bærekraftige lokalsamfunn i nordområdene. "Bærekraftig vekst" betyr at all økonomisk aktivitet i Arktis skal ta hensyn til miljøfaktorer og respektere urfolks rettigheter. "Bærekraftige lokalsamfunn" understreker det faktum at skandinavisk Arktis er – og etter forfatterens mening også framover bør være – et gjestfritt miljø for enkeltpersoner og familier som ønsker å bo i dette området.

Vi mener at bærekraftig vekst i det høye nord er en forutsetning for bærekraftige lokalsamfunn – og omvendt. Uten investeringer og ny, voksende næringsvirksomhet i ulike sektorer vil det ikke finnes arbeid, ingen hus vil bli bygget, og det vil ikke være grobunn for vekst i lokalsamfunnene. Og uten blomstrende lokalsamfunn vil vårt skandinaviske Arktis være uten verdi, en skattkiste av ressurser som tømmes av andre, eller et naturreservat med liten betydning for menneskene og utviklingen utenfor regionen. Om vi virkelig ønsker å ha skandinavisk Arktis med i våre framtidige suksesshistorier, trenger vi både bærekraftig vekst og bærekraftige lokalsamfunn.

Bærekraftig vekst i nordområdene er ikke mulig uten et sterkt politisk engasjement fra de tre regjeringene. Derfor oppfordrer vi dem til å bruke det verktøyssettet vi presenterer i denne rapporten til å styrke samarbeidet med sikte på å nå målet om bærekraftig vekst i skandinavisk Arktis. Dette engasjementet bør komme til uttrykk i den nasjonale politikken i alle tre land.

1 FIRE VEKSTDRIVERE

Av de ulike vekstdriverne har vi valgt fire

Det er ikke vanskelig å peke på vekstdriverne i den arktiske region. Tradisjonelle næringer, fiske og akvakultur, skogbruk, skipsfart, miljøkunnskap, maritim industri, olje- og gassvirksomhet, oljevernberedskap, fornybar energi, vær- og ismeldingstjenester, gruvedrift, reiseliv, bygg og anlegg, IT og romfart, marin bioprospektering og mange andre næringer, tjenester og fagfelt vil alle bidra til økonomisk suksess for skandinavisk Arktis.

I arktisk Norge er de viktigste driverne knyttet til marine ressurser og olje og gass. I arktisk Sverige er gruvedrift og skogbruk de viktigste driverne. Arktisk Finland har reiseliv og gruvedrift som viktigste drivere. I tillegg har alle de tre landene stor kompetanse på is og arktisk teknologi.

Med utgangspunkt i disse hoveddriverne har vi valgt fire vekstdriverne som vi mener har størst potensial til å sikre varig vekst og skape positive ringvirkninger i hele regionen:

- 1) LNG og fornybare energikilder, med Norge i ledelsen,
- 2) mer miljøvennlige løsninger for gruveindustrien, med Sverige i ledelsen,
- 3) økt turisme, med Finland i ledelsen, og
- 4) løsninger på is- og kuldeproblemer, et område som vil bli ledet av de tre landene i fellesskap.

Vi mener ikke at disse fire driverne er de eneste som er verdt oppmerksomhet. Men det foregår mye interessant rundt akkurat disse driverne, og hvis det satses på de fire driverne på en ansvarlig måte, vil det også føre til utbytte for de andre driverne.

Klimaendring som overordnet ramme

Mange eksperter mener at klimaendringene i Arktis skjer to-tre ganger raskere enn gjennomsnittet globalt. Kampen mot klimaendringene og tilpasningen til virkningene av klimaendringene, som allerede har satt synlige spor i Arktis, må utgjøre det operative rammeverket for all økonomisk utvikling i området. Det er grunnen til at vi ikke har omtalt klimaendringene særskilt i denne rapporten.

Vi mener at forutsatt at de håndteres på en ansvarlig måte er alle disse fire driverne forenlige med ambisiøse mål om å kutte i utslippene av klimagasser.

1.1 Renere energi fra LNG og fornybare energikilder

Olje- og gassressurser offshore og vannkraft i mengder har lenge vært selve fundamentet for Norges økonomiske suksess. Framskritt innen offshoreteknologi og sjøtransport vil sannsynligvis gjøre det mulig å drive virksomhet offshore enda lengre nord på den norske kontinentalsokkelen og fortsette å skape næringsmuligheter både på land og til havs for Norges nærmeste naboer. Men for å beskytte den følsomme arktiske naturen, bekjempe klimaendringene og sikre en bærekraftig energiinfrastruktur for oss selv, må vi heve blikket og se utover den konvensjonelle olje- og gassproduksjonen i nordområdene. Hvordan kan vi kombinere Norges suksess på energiområdet med gruveindustriens, skipsfartens, reiselivets og andre vekstnæringsers framtidige energibehov i skandinavisk Arktis og samtidig sikre bærekraft?

Bilde: Joakim Aleksander Mathisen

Et felles kraftmarked og satsing på fornybar energi

Finland, Sverige og Norge er allerede del av et felles nordisk og baltisk engros-kraftmarked som bruker Nord Pool Spot i Norge som kraftbørs. Dette felles markedet ble mulig da strømmettene i disse landene ble forbundet med hverandre. Hovedprioriteringene i skandinavisk Arktis bør være å videreutvikle et slikt felles marked, sikre tilstrekkelig overføringskapasitet i strømmettet og oppmuntre til produksjon av fornybar energi gjennom grønne sertifikater eller på annen måte. Gitt den store vannkraftproduksjonen i Nord-Norge og potensialet for å bygge ut mer vindkraft i denne regionen burde skandinavisk Arktis være på vei mot en lavkarbonøkonomi, en grønn økonomi.

Fordelene ved LNG

I et klimaendringperspektiv betraktes naturgassen fortsatt gjerne som en del av problemet. Men av alle fossile brensler, er det naturgass som gir de laveste CO₂-utslippene per energienhet, og i flytende form er den kostnadseffektiv å transportere naturgass over store avstander der det ikke finnes rørledninger. Vi mener at flytende naturgass (LNG), sammen med de rike fornybare energikildene som finnes i skandinavisk Arktis, kan være en del av løsningen, en kilde til bærekraftig vekst og energisikkerhet. Slik prisene nå utvikler seg, tyder mye på at LNG vil bli mer konkurransedyktig i tiden framover. Vi har et storskala prosesseringsanlegg på Melkøya utenfor Hammerfest i Norge, og på den baltiske kysten er det allerede bygget ut flere terminaler, med enda flere under planlegging. Det betyr at deler av den infrastrukturen som trengs, allerede er på plass.

Gass + malm

Prosessering av mineralske råvarer er svært energi-intensivt. I mange deler av Arktis i dag brukes kull eller tungolje i prosesseringen av mineraler, og i noen tilfeller blir råvarene prosessert i andre deler av landet, noe som forutsetter transport. Vi mener at LNG i framtiden kan bli en viktig energikomponent i mineralprosesseringsindustrien og bidra til å skape nye næringsklynger. Bruk av LNG vil bety reduksjoner i CO₂-utslippene. Forskere ved SINTEF, som er Skandinavias største uavhengige forskningsinstitutt, og ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har arbeidet med slike "gass + malm"-prosjekter i flere år.¹ Mineralnæringen i skandinavisk Arktis bør utvikles i tråd med disse prinsippene.

1 SINTEF [<http://www.sintef.no/home/Press-Room/Research-News/Gas-plus-ore-equals-new-industry/>]

LNG er også en viktig del av forskjellige verdikjeder, herunder verdikjeden for karbonfangst og lagring. I petrokjemisk industri brukes for eksempel LNG i framstillingen av plastprodukter og legemidler. Finland, Norge og Sverige kan lede an i utviklingen av disse verdikjedene.

EU og svoveldirektivet

Foruten å være en energikilde for skandinavisk Arktis, vil LNG også kunne inngå som en viktig bestanddel i energimiksen i østersjøområdet og Europa for øvrig. EUs svoveldirektiv forutsetter at skipsfarten innen 2015 foretar kraftige kutt i svovelutslippene. Rederiene kan oppfylle de nye bestemmelsene ved å gå over til alternativt drivstoff som for eksempel LNG, noe som er ferd med å skje allerede i dag. Etter hvert som etterspørselen etter renere energikilder øker også på land, og ettersom Europas energisikkerhet fortsatt er et aktuelt tema, kan det være klokt å satse på å styrke distribusjonsnettene og kanalene for eksport av LNG fra skandinavisk Arktis til Sentral-Europa.

1.2 Mer miljøvennlige løsninger for gruveindustrien

Gruveindustrien har stort potensial i skandinavisk Arktis. Men for å kunne utvikle denne næringen ytterligere på en bærekraftig måte, må grunnlaget for veksten baseres på ny teknologi og FoU, ikke bare på ren utvinning av råvarer. Dermed vil bransjen bli mindre sårbar for svingninger i prisene på verdensmarkedet, og man kan skape verdikjeder som er mer bærekraftige og varigere.

Sverige er langt den største produsenten av jernmalm i EU og en av de største produsentene av kobber, sink og bly.² I Kiruna finnes verdens største underjordiske jernmalmgruve, og i Aitik, tjue kilometer øst for Gällivare, Europas største kobbergruve. Veksten i gruveindustrien i dag kommer på mange andre felt, for eksempel konsulentvirksomhet og miljøtjenester, og skaper et bredt grunnlag for nye forretningsmuligheter og arbeidsplasser.

Lokale fordeler og nordisk vekst

Det fennoskandiske skjold, som det meste av Nord-Skandinavia ligger på, inneholder rike malmforekomster. Nasjonale geologiske undersøkelser i Norge, Sverige og Finland har pålitelige geotekniske data som industrien kan basere letevirksomheten på. Investeringsklimaet for å etablere lete- og utvinningsvirksomhet i skandinavisk Arktis er blant de beste i verden.³ Selv om gruveindustrien i alle de tre landene nyter godt av denne råvarerikdommen og kompetansen og investeringsklimaet, mener vi at et tettere samarbeid mellom myndighetene om lover og forskrifter vil kunne bidra til å sikre at en større andel av fortjenesten i sektoren blir værende i området.

Mineralrikdommen i nordområdene bør brukes til fordel for lokalsamfunnene og til å sikre vekst i nordområdene. Det finnes likevel en del kjente mineralforekomster i regionen som bør få ligge, både av hensyn til den arktiske naturen, av urfolkshensyn og av hensyn til reiselivspotensialet.

² Sveriges geologiska undersökning [<http://www.sgu.se/en/mineral-resources/minerals-of-sweden/>]

³ Fraser Institute, Survey of Mining Companies 2013 [<http://www.fraserinstitute.org/uploadedFiles/fraser-ca/Content/research-news/research/publications/mining-survey-2013.pdf>]

Kunnskapsutveksling

Miljømessig og samfunnsmessig bærekraft er satt opp som et hovedmål i alle de tre landenes mineralstrategier. Det er viktig med samråd over grensene med lokalsamfunn, urbefolkningen, reindriftsnæringen og andre berørte parter før og under behandlingen av søknader om gruvekonsesjoner. Dette bør suppleres med kunnskaps- og erfaringsutveksling over landegrensene mellom kommuner, reguleringsmyndigheter og andre interessenter.

Dialog

Industrielle aktører bør ha en åpen dialog med lokalsamfunnene og Sametingene i Norge, Sverige og Finland. I utviklingen av denne dialogen bør beste praksis fra andre arktiske nasjoner tas med i betraktning.

Regelverket for gruvedrift i skandinavisk Arktis bør ta hensyn til urfolks rettigheter og lokalsamfunnenes beste. På samme tid bør alle parter legge til grunn at regionen er en del av en nordisk, europeisk og global økonomisk utvikling. Uten investeringer og en voksende næringsvirksomhet i ulike sektorer, vil det ikke være grunnlag for at lokalsamfunnene i skandinavisk Arktis kan utvikle seg.

1.3 Økt turisme gjennom koordinert markedsføring

Fra midnattssol til nordlys, fra hundekjøring til kongekrabbesafari, fra Svalbard til ishotellet i Jukkasjärvi – skandinavisk Arktis har mye å by på for turistene. Selv om turismen har blitt en meget viktig inntektskilde i Nord-Norge og Nord-Sverige, er det Nord-Finland med sine blomstrende skisteder og Julenissen som nok har lyktes best i å tiltrekke seg turister fra hele verden. Likevel står alle de tre landene overfor samme utfordring: hvordan sikre en jevn strøm av turister gjennom hele året, og hvordan få turistene til å bli lenger og til å komme tilbake?

Tematurisme i stedet for masseturisme

Vi mener at mange destinasjoner i nordområdene ville hatt fordel av å satse på skreddersydde tjenester og bestemte grupper i stedet for masseturisme. Det ligger utallige forretningsmuligheter i naturbasert turisme, sportsturisme, opplevelsesturisme, fiske, økoturisme og kultur- og kulturarvturisme som ikke

er utnyttet til fulle. Ved å skape regionale klynger og lage komplette reise-pakker som tar deltakerne til destinasjoner i alle de tre landene, vil både de positive og de negative virkningene av turismen bli jevnere fordelt. Turister fra markeder i vekst bør defineres som viktige målgrupper, og tjenestene bør skreddersys tilsvarende.

“Visit the Scandinavian Arctic”

Ulike kommuner og fylkeskommuner har gjennomført en del felles markedsførings tiltak, men felles tiltak med nordiske naboer på den andre siden av grensen har egentlig aldri blitt prøvd. Hvorfor ikke prøve å kombinere det hvert av de tre landene er sterkest på, og markedsføre hele skandinavisk Arktis under ett, som en pakke? Det er ganske usannsynlig at en familie fra for eksempel Beijing skiller særlig mellom finsk Lappland, svensk Lappland og Nord-Norge når de planlegger turen. De vil se nordområdene som et hele. Og det er slik vi bør markedsføre det overfor dem.

Hver for seg kan ikke noen av tilbyderne av skreddersydde tjenester for turister håpe å få en jevn strøm av kunder året rundt, men med en felles nordisk markedsføringsordning kan hele området ha en sjanse i en global konkurranse om turistene. Et tettere samarbeid mellom selskapene og mellom de nordligste fylkene i Norge, Sverige og Finland, markedsført som én felles merkevare, kan

være et godt bidrag til utvikling av næringen. I stedet for mange merkevarer, skulle det bare være én: "Visit the Scandinavian Arctic". Med dette merkenavnet og ved å sette sammen servicepakker kan det bli lettere å sikre en jevn strøm av turister fra hele verden, året rundt, i hele regionen.

Vi oppfordrer virksomheter i reiselivsbransjen, fylkeskommuner og andre relevante aktører i skandinavisk Arktis til å videreføre prosjektsamarbeidet og utvikle et felles varemerke for hele regionen, og håper at regjeringene vil støtte denne formen for bredt samarbeid. I tillegg til ett varemerke bør de utvikle en felles reiselivsportal på nettet. Gjennom denne portalen vil det bli mye lettere for potensielle gjester fra hele verden å finne ut om alle mulighetene som finnes i skandinavisk Arktis.

1.4 Verdensledende løsninger på is- og kuldeproblemer

Norge, Sverige og Finland har den samme kompetansen når det gjelder skipsfart, vintersjøfart, veivedlikehold om vinteren, isbryting, offshoreløsninger og andre løsninger for å håndtere is- og kuldeproblematikk. Det er viktig at selskaper som har kompetanse på dette, kan konkurrere fritt på markedet. Det bør heller ikke være vanskelig å etablere fellesforetak eller støtte seg på eksperter på ett fagfelt i et naboland for å fremstå med god ekspertise. Norge, Sverige og Finland bør ikke konkurrere med hverandre på arktisk ekspertise – de bør supplere hverandre. Sammen bør de skape forretnings- og forskningsmiljøer som bringer fram verdensledende løsninger på is- og kuldeproblemer.

Senter for fremragende forskning innen oljevernberedskap i arktiske farvann

Opprettelsen av felles sentre for fremragende forskning er én måte å samle det beste av forskning og de beste selskapene i de tre landene. Ettersom det per i dag ikke finnes noen forskningsinstitusjon i verden som fokuserer på oljeutslipp i islagte farvann, foreslår vi at det etableres et felles senter for fremragende forskning på oljevernberedskap i arktiske farvann. Et slikt senter for fremragende forskning vil legge til rette for kommersiell virksomhet og skape muligheter for større forskningsnettverk innen oljevernberedskap i Arktis.

Samarbeid om vær- og ismeldingstjenester

Når det gjelder vær- og ismeldingstjenester i Arktis, besitter de nasjonale meteorologiske instituttene i Finland, Norge og Sverige en kompetanse i ver-

densklasse. De har allerede et utstrakt samarbeid seg imellom i mange multilaterale fora og bilateralt, men mer kan gjøres med hensyn til felles forskning og felles utnyttelse av ressurser. En idé som bør utredes nærmere, er et felles nordisk overvåkings- og informasjonssystem basert på BarentsWatch, Norges helhetlige overvåkings- og informasjonssystem for store deler av verdens nordlige havområder.

Nordiske selskaper bygger og vedlikeholder veinettet i hele Arktis

Som følge av det økte behovet for å komme tryggere og raskere til fjerntliggende områder, vil det bli stor etterspørsel etter kompetanse til å bygge og vedlikeholde veiinfrastrukturen i Arktis. Nordiske selskaper og samferdselsmyndigheter bør aktivt søke å samarbeide på dette området. Skandinavisk Arktis bør ha som mål å ha det tryggeste og best fungerende veinettet i hele den sirkumpolare region.

I framtiden kan nordiske selskaper dessuten bli betroddede entreprenører og partnere innen veibygging og veivedlikehold andre steder i den sirkumpolare region. *Nordiskt Vägforum* (NVF), som i flere tiår har arbeidet for å fremme utviklingen innen vei-, veitrafikk- og veitransportsektoren gjennom samarbeid mellom fagfolk i nordområdene, kan innta en lederrolle i utviklingen av nordiske fellesforetak i Canada, Russland og Alaska.

2 FIRE VIRKEMIDLER

Vi har identifisert fire sentrale virkemidler som vi mener er helt avgjørende for å fremme vekst i skandinavisk Arktis. Disse virkemidlene bør ikke betraktes som endelige krav på alle områder, men som temaer som bør fungere som ledetråder i arbeidet med statlige programmer, når fagdepartement skal gjøre prioriteringer, og i det nordiske og bilaterale samarbeidet framover. Dersom regjeringene i Norge, Sverige og Finland virkelig ønsker å få i stand bærekraftig vekst i nordområdene gjennom et trepartssamarbeid, bør de konsentrere seg om å skape

- 1) felles rammevilkår,
- 2) felles talent- og arbeidsmarked,
- 3) felles langsiktig transport- og infrastrukturplan og
- 4) felles stemme i arktiske spørsmål.

De fire driverne for vekst i nordområdene beskrevet i kapittel 1, vil slå feil ved svikt i de vesentlige forutsetningene, for eksempel dårlig samordning av regelverket, mangel på kvalifisert arbeidskraft og en svakt utbygget infrastruktur. Driverne kan skape et insitament for endring, men det er politikerne som må treffe beslutningene om driverne for at endring skal finne sted.

2.1 Felles rammevilkår

Grensehindre

Grensehindrene mellom de nordiske landene har hemmet den regionale økonomiske utviklingen i de nordlige delene av Norge, Sverige og Finland. Selv om vi en gang var banebrytere innen regional økonomisk utvikling, skaper mangelen på samordning i sektorspesifikk regulering og ulikhetene i gjennomføringen av EU-regelverket stadig flere grensehindre.

Å redusere antallet grensehindre har i mange år stått høyt på den politiske dagsordenen både i Nordisk råd og i Nordisk ministerråd. Det er skrevet tallrike rapporter. Likevel er de konkrete resultatene for den økonomiske utviklingen i nordområdene, i form av mobilitet av kvalifisert arbeidskraft og gode vilkår for å drive virksomhet over landegrensene, praktisk talt ikke-eksisterende.

Å bygge ned grensehindrene er helt avgjørende for økonomisk utvikling i skandinavisk Arktis. Det trengs større politisk vilje, prioritering og konkrete mål. Etableringen i januar 2014 av Grensehinderrådet, et politisk oppnevnt organ som har fått i oppdrag av de nordiske regjeringene å fremme fri bevegelse i Norden for enkeltpersoner og foretak, var et skritt i riktig retning. Som alle nordiske initiativer, bør dette arbeidet understøttes av klart definerte beslutninger med bindende tidsplaner og effektiv oppfølging på nordisk plan.

Vi støtter Grensehinderrådets mål om å avskaffe 5–10 grensehindre hvert år på områdene arbeidsmarked, sosialpolitikk og utdanning.

Samordning av byggeforskrifter

Bygg- og anleggsbransjen er en av de sektorene som blir mest berørt av grensehindrene. Forskjellige byggeforskrifter i Norge, Sverige og Finland hindrer handelen over grensene i skandinavisk Arktis. For å støtte energieffektiv bygging i nordområdene, bevare nordisk kompetanse på miljøvennlig trearkitektur

og skape et større marked for alle entreprenørene i regionen, foreslår vi at de tre regjeringene satser spesielt på å harmonisere byggeforskriftene.

Som et alternativ til å bruke tid og krefter på å harmonisere alle byggeforskriftene og lovgivningen i de respektive landene **foreslår vi et helt nytt sett med nordiske forskrifter for energieffektive bygg som landene kan vedta, og som kan eksistere parallelt med landenes eksisterende rammeverk.** Et slikt regelsett bør være solid utformet slik at bygg som oppføres og klassifiseres i henhold dette regelverket, vil bli godkjent i alle de tre landene, og er overordnet de ulike nasjonale forskriftene.

Grenseløse offentlige tjenester

For å skape bærekraftig vekst og bærekraftige lokalsamfunn i nordområdene, må rammevilkårene samordnes ikke bare når det gjelder mobilitet og næringsliv. Tilstedeværelse av offentlige tjenester er av betydning for trivsel og bolyst.

Det kan være en stor utfordring for kommuner, fylkeskommuner og myndighetene for øvrig i alle de tre landene å få tilstrekkelige offentlige tjenester på plass. Utvikling av felles tjenester som ikke tar hensyn til landegrensene, vil være til hjelp. Derfor **anbefaler vi at samarbeidspotensialet mellom grensekommunene i skandinavisk Arktis anerkjennes og støttes av de nasjonale regjeringene.** I stedet for nye utredninger eller føringer fra hovedstedene, bør tilgjengelige ressurser settes inn **for å støtte lokale initiativer.**

Å bo i nordområdene bør være trygt og attraktivt. En viktig forutsetning for dette, er tilgang til gode helsetjenester. Tynt befolkede områder og store avstander understreker behovet for å utvikle helse- og omsorgstjenester og telemedisinske tjenester og nye teknologiske løsninger slik at menneskene kan føle at det er trygt å leve og bo i nordområdene. Når det gjelder helse og omsorg, kan målet om felles rammevilkår bety **nye løsninger basert på telemedisin og e-helse, en deling av arbeidet mellom de største sykehusene i nordområdene, samt frihet for pasientene til å velge nærmeste sykehus uavhengig av grenser.**

Universitetssykehusene i Tromsø (Norge), Umeå (Sverige) og Oulu (Finland) har alle et befolkningsgrunnlag som er for lite til å kunne opprettholde kompetanse på svært spesialiserte områder innen medisinen. Men om de **tre universitetssykehusene kunne få i stand et solid samarbeid over grensene,** ville befolkningsgrunnlaget bli betydelig større, og det ville bli stort nok til å holde på svært spesialisert kompetanse i skandinavisk Arktis. I denne forbin-

delse **bør regionene eller fylkeskommunene i de nordligste delene av Norge, Sverige og Finland gis status som testområder for et grenseoverskridende samarbeid innen svært spesialiserte medisinske områder.**

Innen søk og redning bør de tre landene søke et **mer sømløst samarbeid mellom alarmsentralene og andre beredskapstjenester i nordområdene.** Felles utnyttelse av utstyr og øvingsanlegg over den finsk-svenske grensen i Tornio-Haparanda-området er et godt eksempel på konkret samarbeid mellom nasjonale beredskapstjenester.

Når det gjelder rettshåndheving, har politistyrkene i Sverige, Finland og Norge en lang tradisjon for tett samarbeid. Kombinasjonen av utilstrekkelige personalressurser og store avstander i tynt befolkede områder i nord, krever **nye arbeidsmetoder og mer kontakt med kolleger på den andre siden av grensen.** Samtidig som samarbeidet mellom politistyrkene i skandinavisk Arktis styrkes, er det avgjørende at borgernes trygghetsfølelse og rett til å få tjenester levert på sitt eget språk, ivaretas.

2.2 Et felles talent- og arbeidsmarked

Mangel på kvalifisert arbeidskraft og ubalanse mellom de nasjonale arbeidsmarkedene

Til tross for en voksende industri og et innovativt forretningsmiljø har noen deler av skandinavisk Arktis underskudd på kvalifisert arbeidskraft. Dette gjelder spesielt Nord-Norge. De siste par årene har det oftest vært flere ubesatte stillinger i Norge enn i Sverige og Finland.⁴ På samme tid som Nord-Norge og Nord-Sverige har et stigende behov for ingeniører, bergverksarbeidere med fagutdanning, helsearbeidere og elektrikere, stiger arbeidsledigheten i Nord-Finland.

Arbeidstakermobilitet

Behovet for å øke arbeidstakermobiliteten over grensene i nordområdene er stort. Fri bevegelse mellom de nordiske landene har funnet sted i flere årtier. Derfor er det uheldig at vi har nasjonale reguleringer som legger kraftige begrensninger på mulighetene til å ansette kvalifiserte arbeidstakere

4 Eurostat [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Job_vacancy_rate_2014_Q2.png]

fra den andre siden av grensen. En finsk elektriker som har tatt utdanning og fagbrev i Finland, må for eksempel fullføre inntil 6 måneders opplæring i Norge før han kan tre inn på det norske arbeidsmarkedet, mens svenske sykepleiere kan ta seg jobb i Norge uten ytterligere godkjenning.

Vi foreslår at regjeringene i Norge, Sverige og Finland treffer umiddelbare tiltak for å harmonisere utdannings- og kvalifiseringskravene innen alle regulerte yrker. Antallet nasjonalt regulerte yrker er høyt, spesielt i Norge. Hvis vi virkelig tror på et felles nordisk arbeidsmarked, bør vi prøve å fjerne slike hindre. Tanken om en ordning for gjensidig godkjenning av faglige kvalifikasjoner og kompetanse (*nordisk examensgiltighet*) og av yrkesutdanning (*ömsesidigt erkännandet av yrkesutbildning*) ble framsatt for flere tiår siden, men målet om full gjennomføring er dessverre fortsatt et stykke unna. Det er vesentlig at regjeringene forplikter seg til å gjennomføre disse planene raskt.

Ettersom gode kunnskaper i svensk eller et annet skandinavisk språk er en viktig forutsetning for mange jobber i skandinavisk Arktis, **oppmuntrer vi Finlands regjering på det sterkeste til å satse mer på undervisning i svensk språk i hele undervisningssystemet, og da spesielt i yrkesrettet opplæring og ved universitetene for anvendt vitenskap.** Det er verdt å

understreke at for den som behersker svensk, åpner det seg et arbeidsmarked som er dobbelt så stort som det finske både geografisk og økonomisk.

For å øke arbeidstakermobiliteten spesielt i nordområdene **foreslår vi at det prøves innovative nye løsninger både i det enkelte lands nasjonale arbeidsmarkedsetat og i samarbeidet mellom de nasjonale arbeidsmarkedsetatene.** Å transportere jobbsøkere til karrieredager og rekrutteringsarrangementer i nabolandene er en god metode for markedsføring av arbeid i nabolandene. Kostnadene kan deles mellom arbeidsmarkedsetatene, de arbeidssøkende og de som vil rekruttere arbeidstakere. Utvexling av medarbeidere mellom arbeidsmarkedsetatenes nordligste kontorer er et annet tiltak som kan prøves. Bemanningsbransjen og servicebransjen generelt bør betrakte skandinavisk Arktis som et interessant, voksende marked.

Student- og forskermobilitet, samarbeid innen forskning og høyere utdanning

I tillegg til arbeidstakermobilitet krever bærekraftig vekst i nordområdene økt student- og forskermobilitet og mer samarbeid på et høyt nivå innen forskning og utdanning. Utvekslingsstudentene bringer ikke bare med seg ferdigheter de har tilegnet seg i nabolandet, men også et kontaktnett som vil komme til nytte både for dem selv og for deres arbeidsgivere senere i karrieren. Forskere etablerer kontakter som gjør det lettere å få i stand felles prosjekter, finansiering og offentlig-privat samarbeid.

Selv om de fleste universitetene i Norge, Sverige og Finland deltar i minst ett nordisk utvekslingsnett, for eksempel Nordplus, er det overraskende få studenter som benytter seg av disse ordningene. Statistikken over universitetsstudenter som reiser til Finland, er kanskje den tristeste av alle. I 2013 dro for eksempel bare 25 studenter fra norske universiteter og 61 studenter fra svenske universiteter til Finland.⁵ Til sammenligning valgte 1 423 studenter fra Tyskland, 115 fra Slovakia og 332 fra Nederland å studere i Finland det samme året. Nordiske naboer er tydeligvis ikke interessante nok som utvekslingsdestinasjoner.

Vi foreslår at universitetene i alle de tre landene utnytter eksisterende nordiske utvekslingsnettverk bedre, for eksempel **Nordplus, Nordic Five Tech** og **Nordtek**. Alle studenter bør gjøres kjent med de utvekslingsmulighe-

⁵ CIMO [http://www.cimo.fi/instance/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/32240_7_Korkeakoulut_kohdelahtomaittain20042013.pdf]

tene disse nettverkene gir, og hvordan et utvekslingsopphold i et av de andre nordiske landene øker sjansene på arbeidsmarkedet. Mange studieprogram universiteter og høyskoler kan omfatte **et semester ved et annet nordisk universitet.**

Nordic Mining School, som er et samarbeidsprosjekt mellom universitetene i Luleå (Sverige) og Oulu (Finland), er et godt eksempel på hvordan man kan utvikle en lokal nordisk kunnskapsbase innen mineralråstoffer og gruvedrift. **Vi anbefaler at Nordic Mining School styrkes med et norsk universitet.** Også NordMin, et nordisk kompetansenettverk for bærekraftig gruve- og mineralindustri etablert av Nordisk ministerråd, fortjener full støtte fra Norge, Sverige og Finland når den treårige oppstartsperioden avsluttes i 2015.

Felles masterprogrammer, PhD- og forskningsprogrammer og felles deltidsprofessorater bør opprettes på områdene som kommer inn under de andre viktige driverne for vekst i nordområdene. En nordisk energiskole, en nordisk reiselivsskole og en nordisk isskole bør planlegges. Benchmarking av innovasjonsprogrammer og støtte til et tettere samarbeid mellom akademia og privat sektor, er nødvendige forutsetninger for å skaffe ny vekst fra nordområdene.

2.3 En felles langsiktig transport- og infrastrukturplan

For å få fullt utbytte av de fire vekstdriverne nevnt over, trengs en samordnet transport- og infrastrukturplan. Selv om samarbeidet fungerer på det praktiske plan mellom offentlige etater, er det et klart behov for prioritering og for politisk lederskap i utviklingen av infrastrukturen i skandinavisk Arktis. Forbindelsene i nordområdene får stadig større betydning nasjonalt i alle de tre landene og fortjener derfor større oppmerksomhet fra beslutningstakerne i hovedstedene.

Joint Barents Transport Plan er et forslag til utvikling av transportkorridorer som ble offentliggjort i september 2013 av en ekspertgruppe utnevnt av styringskomiteen for Barents Euro-Arktisk Transportområde. Denne felles transportplanen for Barentsregionen er et godt utgangspunkt for arbeidet framover, men ytterligere prioriteringer må gjøres. Dessuten trengs det mot. Ettersom store infrastrukturprosjekter tar år å gjennomføre, og slike prosjekter både driver og legger til rette for økonomisk vekst, kan vi ikke la prioriterte planer vente i det uendelige på at trafikken skal vokse eller at transportbehovene skal oppstå. **Vi oppfordrer regjeringene til å treffe avgjørende tiltak og velge, planlegge og finansiere prioriterte infrastrukturprosjekter i skandinavisk Arktis.** En slik tverrstatlig dialog og langsiktig planlegging (for

eksempel med 2050 som horisont) forutsetter bred og dyp fagkunnskap og en visjonær tilnærming.

Geografisk sett er Norge, Sverige og Finland alle relativt smale nord-sørgående land der størsteparten av befolkningen og den økonomiske og politiske makten er konsentrert i sør. Derfor er transportforbindelsene mellom nord og sør bedre utbygget enn øst-vest-forbindelsene i skandinavisk Arktis. Likevel er begge deler nødvendige for regionens økonomiske og sosiale utvikling.

Kreativ finansiering

Alle diskusjonene om grenseoverskridende infrastrukturprosjekter i nordområdene kommer før eller siden inn på finansiering. Finansiering er en stor utfordring, men om man virkelig forventer vekst fra nordområdene, må finansieringen etableres. De som berøres av infrastrukturplanene for nordområdene, bør faktisk heller begynne diskusjonen med spørsmålet om finansiering. Hvordan kan vi markedsføre skandinavisk Arktis som århundrets investeringsmulighet? Hvordan kan vi knytte infrastrukturen i nordområdene til EUs planer om et transeuropeiske transportnett (TEN-T)? Finnes det finansieringsalternativer som vi ikke allerede har vurdert?

Vi oppfordrer regjeringene i Norge, Sverige og Finland og andre som berøres av planlegging av infrastrukturen i nordområdene, til å utforske muligheter for kreativ finansiering. Den nordiske investeringsbank,

BEATA's Expert Group's prioritized transport network. http://www.barentsinfo.fi/beac/docs/Joint_Barents_Transport_Plan_2013.pdf

støttefondet for NDPTL (Den nordlige dimensjons partnerskap for transport og logistikk) og andre etablerte regionale finanseringsordninger er verdifulle partnere når det gjelder finansieringen av forundersøkelser og mindre prosjekter, men for større prosjekter må ulike offentlig-private ordninger vurderes.

Ettersom Statens pensjonsfond Utland, som eies av det norske finansdepartementet på vegne av det norske folk, er et statlig formuesfond med en egen investeringsstrategi som søker langsiktig avkastning globalt, **foreslår vi å undersøke muligheten for å endre forvaltningsmandater og forskrifter slik at fondet på en eller annen måte kan yte finansiell bistand til infrastrukturprosjekter i skandinavisk Arktis.**

Vi foreslår at regjeringene i Norge, Sverige og Finland samarbeider tett for å overbevise Europakommisjonen og andre relevante aktører i EU om hvor viktig transportforbindelsene i skandinavisk Arktis er, før kjerne-nettverket i TEN-T revideres i 2023.

Jernbane

I løpet av de siste par årene har diskusjonene om transportforbindelsene i skandinavisk Arktis hovedsakelig dreid seg om jernbaneforbindelser. Betydningen av den eksisterende malmbanen, Ofotbanen, mellom Kiruna (Sverige) og Narvik (Norge) har vært understreket, og muligheten for en jernbaneforbindelse fra Nord-Finland til en dypvannshavn i Norge har vært heftig diskutert. Vi ønsker å understreke at **transportnettets må sees i sammenheng, og det er viktig å oppnå konsensus om prioriterte strekninger før diskusjonen om finansieringen av store prosjekter kan begynne.**

Selv om forbindelsene til Ishavet er viktige, oppfordrer vi regjeringene i Sverige og Finland til å huske den botniske korridor, som går rundt Bottenviken, både på den svenske og finske siden. Denne korridoren er et strategisk viktig ledd i det transnasjonale godstransportsystemet i Nord-Europa. Elektrifisering av jernbaneforbindelsen over den finsk-svenske grensen i Laurila – Tornio/Haparanda vil bli et positivt tilskudd til hele regionen.

Motorveier

Å forbedre motorvei- og veinettet i skandinavisk Arktis er helt avgjørende, spesielt for tungtrafikken, for skogbruket, marine næringer og reiselivet. Nasjonale samferdselsmyndigheter og fagdepartementene i Norge, Sverige og

Finland bør være spesielt oppmerksomme på tilstanden på veiene som brukes av tungtransporten i alle de tre landene, for eksempel europavei E8 fra Tromsø til Finland langs svenskegrensen. **Man bør vurdere å samarbeide om vedlikehold og utbygging av disse veiene.**

Luftrafikken

Skandinavisk Arktis mangler flyforbindelser i øst-vestlig retning. For eksempel tar det lengre tid å reise med fly fra Rovaniemi til Tromsø eller Luleå enn fra Rovaniemi til Paris. Bedre flyforbindelser i øst-vestlig retning vil være en fordel for næringslivet i regionen, for akademia, reiseliv og for å få på plass helsetjenester på tvers av landegrensene.

Regjeringene bør oppmuntre til å støtte etableringen av nye regionale flyruter over landegrensene i nordområdene dersom slike ruter er kommersielt levedyktige og regionale aktører ønsker dem. Den nylig etablerte Arctic Airlinck, en flyrute mellom Oulu, Luleå og Tromsø, er et godt eksempel på et slikt regionalt initiativ.

Sjøtransport

Det gjenstår fortsatt mange hindre før skipsfarten langs den nordlige sjøruten kan få et stort omfang, så som barske naturforhold, mangel på hensiktsmessig infrastruktur, mangel på sjøsikkerhetsberedskap og mangel på oljevernberedskap. Det er i Finlands, Sveriges og Norges interesse å følge utviklingen av denne ruten nøye. Kompetanse fra de nordiske landene brukes allerede om bord på skipene som bruker den nordlige sjøruten, og i framtiden kan den samme kunnskapen benyttes til å utvikle den nødvendige navigasjons- og sikkerhetsinfrastrukturen langs ruten.

I november 2014 vedtok Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) den såkalte Polarkoden, som er bindende internasjonale retningslinjer for seilas i polare farvann (International Code for Ships Operating in Polar Waters) og de nødvendige endringer av Den internasjonale konvensjon om sikkerhet for menneskeliv til sjøs (SOLAS) slik at de blir påbudt. Norge, Sverige og Finland bør også framover arbeide for at skipsfarten skal være underlagt strenge sikkerhets- og miljøbestemmelser i nordlige farvann. **De tre landene bør sammen bidra til utdanning av skipsførere og besetninger som skal seile i arktiske farvann, for eksempel ved å etablere et arktisk maritimt kompetansesenter.**

EUs svoveldirektiv kan framskynde utviklingen av nye transportmønstre som vil gjøre de nordlige havnene viktigere. Det er økt behov for øst-vest-forbindelser til disse havnene. Et viktig prosjekt er transportforbindelsen mellom Mo i Rana (Norge), Umeå (Sverige) og Vasa (Finland), der en effektiv fergeforbindelse over Kvarken er det leddet som mangler i dag. **Denne fergeforbindelsen bør prioriteres nasjonalt både i Sverige og Finland.**

Strømnettet

For å styrke forsyningssikkerheten og møte den økende energietterspørselen **bør strømnettet i nordområdene bygges ut i tett samarbeid mellom de ansvarlige etater og selskaper i Norge, Sverige og Finland.** I dag er strømnettet i mange deler av skandinavisk Arktis gammelt, og spenningen er relativt lav. Samarbeid om moderniseringen av nettet kan også bidra til utviklingen av fornybare energikilder som ennå hindres av begrenset overføringskapasitet.

Datakommunikasjon og digitale tjenester

Med sin trygge og isolerte beliggenhet, det kalde klimaet og et forholdsvis høyt FoU-aktivitetsnivå, kan skandinavisk Arktis innta en ledende rolle innen **utviklingen av ledende IKT-løsninger, skytjenester og grønne datasentertjenester** for resten av verden. Norge, Sverige og Finland bør se til at den infrastrukturen som trengs for dette, er på plass. Samordningen av frekvenser og optiske fiberforbindelser over grensene er noe som bør vies spesiell oppmerksomhet.

De satellittbaserte jordobservasjonssystemene som brukes i dag, er ikke tilpasset framtidens kommunikasjons- og overvåkingsbehov i Arktis. For eksempel er dekningsområdet nord for 75. nordlige breddegrad dårlig eller ikke-eksisterende. **Det er viktig å utvikle en satellittbasert infrastruktur i Arktis for å øke sikkerheten for skipsfarten i arktiske farvann, bedre kommunikasjonen og styrke søk- og redningstjenesten og andre maritime tjenester.** Det kan også skape muligheter for økonomisk vekst. Høyt teknologiske virksomheter og forskningsinstitusjoner i Norge, Sverige og Finland bør søke **nye muligheter innen romfartsindustrien.** Noen multinasjonale forskningsklynger og bakkestasjoner er allerede etablert i skandinavisk Arktis. Derfor har regionen potensial til å frambringe romfartsindustrientre av internasjonal betydning.

Politisk nivå

Norges, Sveriges og Finlands samferdsels- og kommunikasjonsministre møtes jevnlig i ulike multilaterale fora. Men det er ikke vanlige at de har trilaterale møter om et bestemt tema, og det har gått år siden den norske og den finske samferdselsministeren møttes alene. Et skandinavisk Arktis med gode forbindelser på alle plan vil legge til rette for vekst på så mange måter at dette spørsmålet er for viktig til å bli overlatt til byråkratene.

Vi anbefaler at Norges, Sveriges og Finlands samferdsels- og kommunikasjonsministre møtes en gang i året for å drøfte transportpolitikken i skandinavisk Arktis og utviklingen på andre områder i den sirkumpolare region. For å øke bevisstheten og holde transportforbindelsene i nordområdene oppe på den nasjonale politiske agendaen i alle tre land, bør de nasjonale delegasjonene til Den arktiske parlamentarikerkonferansen sammen med samferdsels- og kommunikasjonskomiteene i de tre nasjonalforsamlingene organisere felles seminarer der de folkevalgte får råd fra eksperter på området, og får muligheten til utveksle synspunkter på arktisk infrastruktur.

2.4 En felles stemme i arktiske spørsmål

Politikksamordning

Det internasjonale samarbeidet i Arktis foregår på ulike nivåer i statlige og ikke-statlige organisasjoner i fora med varierende status og sammensetning. Dette mangfoldet er på mange måter bra, men det finnes så mange samarbeidsorganisasjoner, arbeidsgrupper, fond for finansiering av prosjekter i Arktis og andre internasjonale aktører og organer som er relevante for regionen, at risikoen er stor for dårlig samordning av politikken på de ulike områdene, både internt i det enkelte land og landene imellom.

Vi oppfordrer til bedre politikksamordning og til utveksling av informasjon mellom de nordiske delegasjonene i de ulike arktiske organisasjonene. Dette vil styrke Nordens innflytelse i Arktis og gjøre det lettere å få de sentrale budskapene gjennom. Vi anbefaler at Norge, Sverige og Finland sammen med Danmark og Island aktivt søker å samordne politikken på en effektiv måte mellom de nordiske delegasjonene og representantene i Arktisk råd, IMO og andre internasjonale organisasjoner som er relevante for Arktis. Samordningen skal ikke bety økt arbeidsbelastning for den enkelte delegasjon

og representant, men kan bety samlet fokus på to eller tre felles politiske mål i året som for eksempel avtales i Nordisk ministerråd.

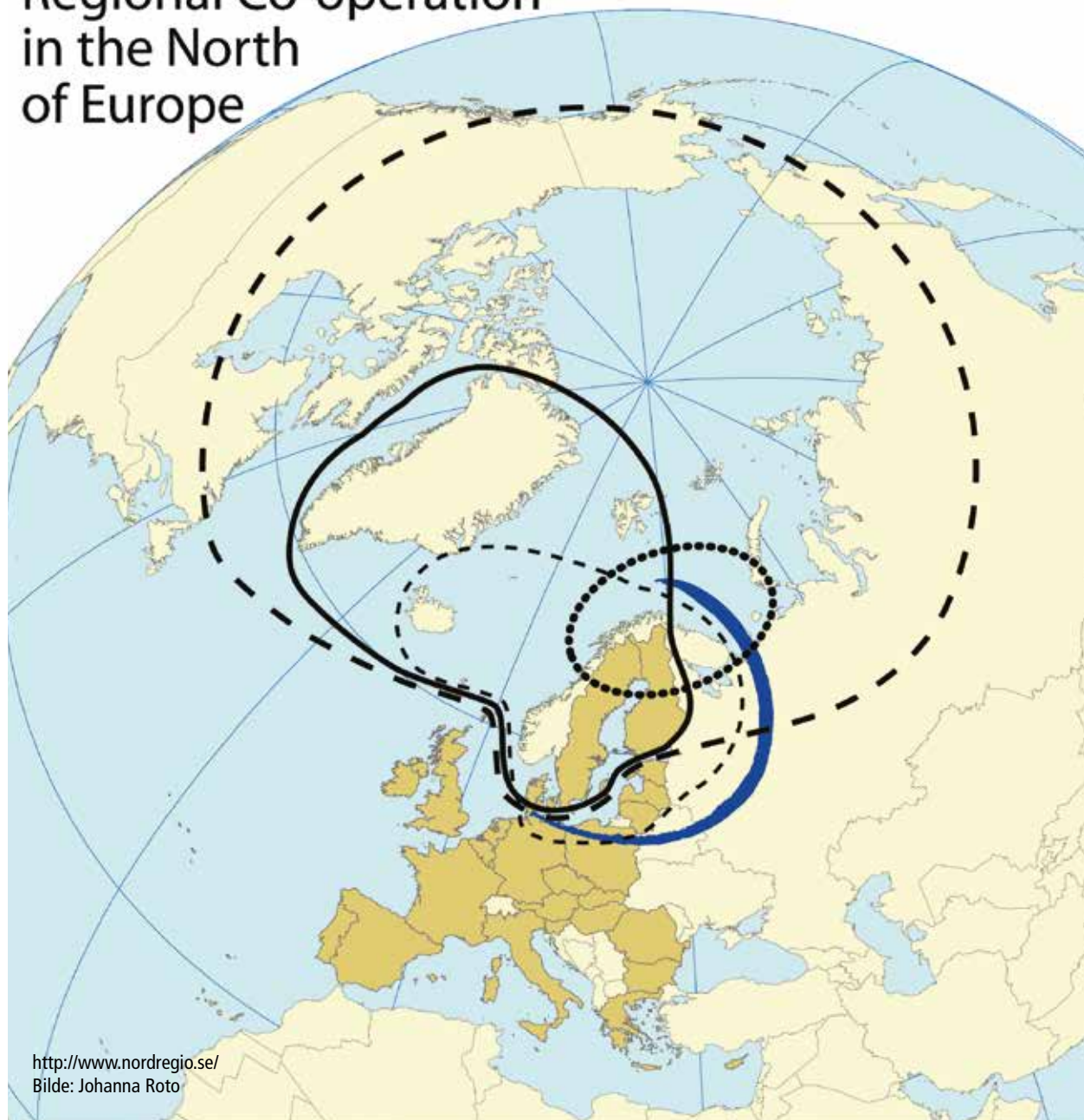
For å redusere byråkratiet og kompleksiteten i arktiske styringsstrukturer **bør Arktisk råd og dets arbeidsgrupper sees som det viktigste forumet for arktiske spørsmål** og styrkes som institusjon ved at rådet etableres som en internasjonal traktatbasert organisasjon. Det nylig etablerte Arktisk økonomisk råd (AEC) kan bety et viktig bidrag til den økonomiske utviklingen og velferden for menneskene som bor i skandinavisk Arktis. **Representanter for norsk, svensk og finsk næringsliv bør ha et tett samarbeid for å sikre at AEC fremmer partnerskap mellom foretak i den sirkumpolare region og bringer et næringslivsperspektiv til arbeidet i Arktisk råd, i tråd med det som ble angitt av den såkalte Task Force som forberedte opprettelsen av dette nye organet.**

Den europeiske union

Den europeiske union er en viktig bidragsyter til forskning og investeringer i den arktiske region, en sterk pådriver for økt internasjonal klimainnsats og en viktig avtaker av ressurser og varer fra den arktiske region. Derfor er EU meningsberettiget og har mye å tilføre det arktiske samarbeidet. Sverige og Finland er medlemmer av EU, Norge er kanskje EUs nærmeste partnerstat, og alle tre har mulighet for å påvirke EUs Arktis-politikk. **Felles bevisstgjøringsstiltak og felles lobbyvirksomhet i Brussel bør inngå som en naturlig del av trioens Arktis-diplomati.** Sammen er det lettere å sikre EU-finansiering av viktige forskningsprosjekter og påvirke utformingen av de framtidige trans-europeiske transportnettene (TEN).

Regionale aktører i skandinavisk Arktis bør ha et tettere samarbeid slik at bruken av midler fra Interreg-programmet og andre regionale programmer kan samordnes. Står regionene i nordområdene sammen, kan de skape den kritiske massen som trengs for å påvirke EUs Arktis-politikk slik at utfordringene som store avstander, et barskt klima og liten befolkningstetthet utgjør, kan overvinnnes. Nettverket for nordlige tynt befolkede områder, **Northern Sparsely Populated Areas (NSPA)**, som er dannet av de nordligste fylkene og regionene i Norge, Sverige og Finland, gir disse regionale aktørene en stemme i Den europeiske union og bør derfor styrkes.

The Geography of Regional Co-operation in the North of Europe

<http://www.nordregio.se/>

Bilde: Johanna Roto

- Nordic Council of Ministers**
 Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden,
 and the *autonomous territories* of Greenland, Faroe Islands and Åland
- Arctic Council**
 Canada, Denmark, Finland, Iceland, Norway, Russian Federation, Sweden, USA
- Barents Euro-Arctic Council**
 Denmark, Finland, Iceland, Norway, Russian Federation, Sweden, European Commission
- Council of the Baltic Sea States**
 Denmark, Estonia, Finland, Germany, Iceland, Latvia, Lithuania,
 Norway, Poland, Russian Federation, Sweden, European Commission

- The Northern Dimension**
- European Union**
- National boundary**

KONKLUSJON

Virkemidler

I denne rapporten har vi presentert våre tanker om hva ny vekst i nordområdene bør baseres på. Vi har også beskrevet et sett virkemidler som kan brukes til å få i stand og understøtte denne veksten. Med flytende naturgass og fornybare energikilder, grønn gruvedrift, et bærekraftig reiseliv og verdensledende løsninger på is- og kuldeproblemer som de viktigste driverne for vekst, kan skandinavisk Arktis bli den mest innovative, den mest næringsfremmende og den mest miljøvennlige vekstregionen i Europa. Ved å samordne lover og forskrifter, etablere et felles talent- og arbeidsmarked og velge prioriterte transportstrekninger sammen og ved å heve bare én stemme i debatten om de aller viktigste spørsmålene som gjelder Arktis, kan regjeringene i Norge, Sverige og Finland bidra til veksten og bygge et skandinavisk Arktis som vil være en modell for regional økonomisk integrasjon og samarbeid i hele det sirkumpolare området.

Engasjement som forventes

De fire vekstdriverne og fire virkemidlene vi har foreslått i denne rapporten, krever et reelt politisk engasjement. Det er ikke nok å skrive rapporter eller være enige om behovet for samarbeid, ikke en gang å strømlinjeforme politikken på enkelte områder. Dersom målet er varig vekst fra og for nordområdene, er det et dypt politisk engasjement som trengs. Derfor foreslår vi at regjeringene i Sverige, Norge og Finland vekter anbefalingene vi har kommet med, og innfører **tilsvarende mål i programmene for sin nasjonale politikk**. En felles Arktis-politikk for de tre landene bør ikke betraktes som et spesialfelt, men som en prioritet og en integrert del av nasjonal vekstpolitikk.

STATSRÅDETS KANSLI
FINLAND

SNELLMANINKATU 1, HELSINGFORS
23, 00023 STATSRÅDET
FINLAND
tel. 0295 16001
fax 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN trykk 978-952-287-145-9
ISBN PDF 978-952-287-146-6
ISSN 0782-6028